

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 kwietnia 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Małgorzata Gierszon (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Barbara Skoczowska

SSN Andrzej Stępka

Protokolant Katarzyna Gajewska

w sprawie **D. G.**

skazanego za czyn z art. 279 § 1 k.k.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu

w trybie art. 535 § 5 k.p.k.

w dniu 12 kwietnia 2023 r. kasacji Prokuratora Generalnego

od wyroku Sądu Rejonowego w Szczecinku

z dnia 27 lutego 2020 r., II K 577/19,

**1. uchyla zaskarżony wyrok i na podstawie art. 537 § 2 k.p.k. w
zw. z art.17 § 1 pkt 2 k.p.k. umarza postępowanie;**

2. obciąża Skarb Państwa kosztami procesu.

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w Szczecinku wyrokiem z dnia 27 lutego 2020 r., sygn. akt II K 577/19, uznał D. G. za winnego tego, że w nocy z 12 na 13 sierpnia 2017 r. w B., na terenie ośrodka wczasowego przy ul. [...], działając wspólnie i w porozumieniu z I. A. i D. D., po uprzednim uszkodzeniu zawiasów, włamał się do baru „P.” (powinno być

„P.” – uwaga SN), skąd dokonał zaboru w celu przywłaszczenia pieniędzy znajdujących się w szufladzie w kwocie 700 zł, 5 zgrzewek piwa puszkowego, napoi i słodocy o łącznej wartości 1.000 zł, czym działał na szkodę R. M., tj. czynu z art. 279 § 1 k.k. i za ten czyn, na podstawie art. 279 § 1 k.k., wymierzył mu karę roku pozbawienia wolności, której wykonanie - w oparciu o przepis art. 69 § 1 i 2 k.k., art. 70 § 2 k.k. i art. 73 § 2 k.k. - warunkowo zawiesił na okres próby wynoszący 5 lat, oddając w tym okresie oskarżonego D. G. pod dozór kuratora sądowego. Jednocześnie, na mocy art. 72 § 1 pkt 4 k.k., Sąd zobowiązał oskarżonego D. G. do kontynuowania nauki, zaś na podstawie art. 46 § 1 k.k. - do naprawienia w części szkody wyrządzonej przestępstwem poprzez zapłatę na rzecz pokrzywdzonego R. M. kwoty 334 zł.

Powyższy wyrok uprawomocnił się w dniu 6 marca 2020 r. (k. 106) i nie był przez strony zaskarżony.

Kasację od tego wyroku wniósł na korzyść skazanego Prokurator Generalny. Zaskarżył on to orzeczenie w całości i zarzucił:

- rażące i mające istotny wpływ na treść wyroku naruszenie przepisów art. 10 § 1 i 2 k.k. w zw. z art. 1 § 1 pkt 2 i art. 5 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz.U.2018.969 j.t.) oraz art. 13 tej ustawy (w brzmieniu obowiązującym przed dniem 2 stycznia 2014 r.) w zw. z art. 18 § 1 pkt 2 wyżej wymienionej ustawy, a ponadto art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 30 sierpnia 2013 r. o zmianie ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich i innych ustaw (Dz.U.2013.1165), poprzez skazanie oskarżonego D. G. za czyn z art. 279 § 1 k.k. i wymierzenie mu, bez nadzwyczajnego złagodzenia, kary roku pozbawienia wolności z zastosowaniem dobrodziejstwa warunkowego zawieszenia wykonania tej kary na okres próby wynoszący 5 lat oraz orzeczenie środków probacyjnych i środka kompensacyjnego, pomimo tego, że oskarżony w chwili popełnienia zarzucanego mu czynu nie ukończył 17 roku życia, a przypisany mu występki nie należy do katalogu przestępstw enumeratywnie wymienionych w art. 10 § 2 k.k., co umożliwiłoby poniesienie przez oskarżonego odpowiedzialności karnej na zasadach określonych w Kodeksie karnym i jednocześnie brak było w dacie orzekania przez Sąd Rejonowy w Szczecinku - z uwagi na uchylenie z dniem 2 stycznia 2014 roku, mocą ustawy z dnia 30 sierpnia

2013 r. o zmianie ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2013.1165), art. 13 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich oraz niespełnienie warunków wskazanych w art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 30 sierpnia 2013 r. o zmianie ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich i innych ustaw - unormowań umożliwiających w oparciu o przepisy ustawy Kodeks karny ukaranie D. G. jako osoby dorosłej wobec ukończenia przez niego 18 lat w momencie wszczęcia postępowania in personam oraz 19 lat w dacie orzekania za czyn, który popełnił jako nieletni. W związku z tym zarzutem skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego niniejszą kasacją wyroku Sądu Rejonowego w Szczecinku i umorzenie postępowania na podstawie art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja jest oczywiście zasadna i jako taka podlega uwzględnieniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k..

Stosownie do treści art. 10 § 1 k.k. na zasadach określonych w ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz.U.2020.1444 t.j. z późn. zm.) odpowiada ten, kto popełnił czyn zabroniony po ukończeniu 17 lat. Bezspornie oznacza to, że odpowiedzialność karną określoną w ustawie kodeks karny ponosi sprawca, który w czasie popełnienia czynu zabronionego miał ukończone 17 lat. Odnosnie tej zasady ustawodawca wprowadził dwie modyfikacje. Pierwsza z nich polega na tym, że wyjątkowo sprawca, który nie ukończył 17 lat, a ukończył lat 15 i popełnił czyn wyczerpujący znamiona jednego z enumeratywnie wskazanych przestępstw (tj. czyn z art. 134 k.k., art. 148 § 1, 2 lub 3 k.k., art. 156 § 1 lub 3 k.k., art. 163 § 1 lub 3 k.k., art. 166 k.k., art. 173 § 1 lub 3 k.k., art. 197 § 3 lub 4 k.k., art. 223 § 2 k.k., art. 252 § 1 lub 2 k.k. oraz art. 280 k.k.), może odpowiadać na zasadach określonych w kodeksie karnym, jeżeli okoliczności sprawy oraz stopień rozwoju sprawcy, jego właściwości i warunki osobiste za tym przemawiają, a w szczególności, jeżeli poprzednio stosowane środki wychowawcze lub poprawcze okazały się bezskuteczne (art. 10 § 2 k.k.). Druga modyfikacja związana z ponoszeniem odpowiedzialności na zasadach określonych w ustawie Kodeks karny została określona w art. 10 § 4 k.k., gdzie ustawodawca dopuścił - przy spełnieniu określonych warunków - możliwość odpowiadania sprawcy, który popełnił występki

po ukończeniu 17 lat, lecz przed ukończeniem przez niego 18 roku życia, na podstawie ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich.

Nie ulega wątpliwości, że D. G. urodził się [...] 2001 r. (protokół przesłuchania podejrzanego - k. 15-16, informacja o osobie z Krajowego Rejestru Karnego - k. 19, k. 92). Czyn przypisany zaskarżonym kasacją wyrokiem, popełnił on w nocy z 12 na 13 sierpnia 2017 r. Zestawienie tych dat czyni uprawnionym wniosek, że w chwili popełnienia zarzucanego, a następnie przypisanego D. G. przestępstwa wyczerpującego ustawowe znamiona występku z art. 279 § 1 k.k., miał on ukończone 16 lat, 6 miesięcy i 8 dni.

Mając zatem na względzie przywołaną już treść art. 10 § 1 k.k. a contrario, stwierdzić należy, że D. G., z uwagi na to, że w czasie popełnienia owego czynu nie ukończył lat 17, nie mógł odpowiadać w przedmiotowym postępowaniu na zasadach określonych w kodeksie karnym. Równocześnie nie mógł wobec niego mieć zastosowanie tryb przewidziany w art. 10 § 2 k.k., albowiem czyn mu przypisany nie należał do kategorii przestępstw wymienionych w tym przepisie.

W tej sytuacji Sąd Rejonowy w Szczecinku miał obowiązek rozważyć, czy wobec D. G. należało zastosować przepisy wówczas obowiązującej ustawy z dnia 26 października 1982 roku o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz.U. 2018.969 t.j.- zwana dalej: u.p.n.). Zgodnie bowiem z normą wyrażoną w jej art. 1 § 1 pkt 2 przepisy tej ustawy stosuje się w zakresie postępowania w sprawach o czyny karalne - w stosunku do osób, które dopuściły się takiego czynu po ukończeniu 13 lat, ale nie ukończyły lat 17.

Równocześnie poza sporem pozostaje, że postępowanie karne przeciwko D. G. zostało wszczęte już po ukończeniu przez niego 18 roku życia. Dopiero bowiem w dniu 8 sierpnia 2019 roku został mu przedstawiony i ogłoszony zarzut popełnienia czynu z art. 279 § 1 k.k. (k. 14-14 verte, k. 15-16 verte). Tym samym w chwili wszczęcia przeciwko niemu postępowania karnego miał ukończone ponad 18 lat i 6 miesięcy. Zgodnie natomiast z treścią art. 18 § 1 pkt 2 u.p.n., nieletni, który dopuścił się czynu karalnego, o którym mowa w art. 1 § 2 pkt 2 lit. a tej ustawy, tj. przestępstwa lub przestępstwa skarbowego, i postępowanie przeciwko niemu wszczęto po ukończeniu przez niego 18 lat, sądem właściwym do rozpoznania sprawy jest sąd właściwy według przepisów kodeksu postępowania karnego. Przepis ten, jak

wielokrotnie podkreślał Sąd Najwyższy w wydanych orzeczeniach, miał jednak charakter jedynie normy procesowej, wskazującej na właściwość sądu rozstrzygającego sprawę, natomiast podstawę prawną rozstrzygnięć o możliwej do orzeczenia wobec takiego sprawcy karze przewidzianej w kodeksie karnym, stanowił przepis art. 13 u.p.n. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 21 września 2011 roku, sygn. III KK 234/11, Lex nr 1044026, zasadnie zauważył, że: „Jedynie procesowy charakter art. 18 ustawy z 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich sprawia, iż przewidziane w tym przepisie prawo do rozpoznania sprawy przez sąd właściwy miejscowo i rzeczowo w oparciu o przepisy kodeksu postępowania karnego, nie zwalnia tego sądu od obowiązku stosowania reguł materialnoprawnych. Jedną z nich określa norma art. 13 ustawy”. Podobne stanowisko Sąd Najwyższy zaprezentował w wyroku z dnia 3 września 2015 r., sygn. V KK 249/15, Lex nr 1784536, podkreślając przy tym, że: „(...) Przepis art. 18 § 1 pkt 2 ustawy z 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich ma charakter procesowy i przez to nie zwalnia w żaden sposób sądu właściwego według przepisów kodeksu postępowania karnego od obowiązku stosowania reguł materialnoprawnych określonych w tej ustawie. Nie pozbawia zatem osoby - sprawcy czynu zabronionego statusu nieletniego w postępowaniu, które - po spełnieniu określonych w tym przepisie warunków - będzie się toczyło przed sądem właściwym według przepisów k.p.k. (...)”. Przepis art. 13 ww. ustawy zakładał, że w sytuacji gdy wobec nieletniego, który dopuścił się czynu karalnego, o którym mowa w art. 1 § 2 pkt 2 lit. a ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich, ale w chwili orzekania ukończył lat 18, zachodzą podstawy do orzeczenia umieszczenia w zakładzie poprawczym - sąd rodzinny mógł wymierzyć karę gdy uznał, że stosowanie środków poprawczych nie byłoby już celowe. Wówczas wydając wyrok skazujący sąd zobowiązany był również do zastosowania wobec oskarżonego nadzwyczajnego złagodzenia kary. Przepis ten pozwalał więc na wydanie wobec nieletniego sprawcy czynu karalnego, który w dacie orzekania przez Sąd właściwy według przepisów Kodeksu postępowania karnego, miał już ukończone 18 lat, wyroku skazującego i wymierzenie kary (według reguł określonych w kodeksie karnym), ale z obligatoryjnym zastosowaniem instytucji nadzwyczajnego złagodzenia kary.

Jednakże z dniem 2 stycznia 2014 roku, mocą ustawy z dnia 30 sierpnia 2013

r. o zmianie ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2013.1165), został uchylony ów przepis art. 13 ustawy z dnia 26 października 1982 r. Nie obowiązywał więc zarówno w chwili przedstawienia D. G. zarzutu o występki z art. 279 § 1 k.k. (tj. w dniu 8 sierpnia 2019 r.), jak też w chwili skierowania przeciwko niemu aktu oskarżenia (tj. w dniu 30 sierpnia 2019 roku - k. 39-40 verte) i w czasie orzekania przez Sąd Rejonowy w Szczecinku (tj. 27 lutego 2020 r.). Co więcej, z racji wszczęcia postanowieniem z dnia 8 sierpnia 2019 r. dochodzenia o czyn z art. 279 § 1 k.k., polegający na włamaniu w nocy z 12 na 13 sierpnia 2017 r. w B. na terenie ośrodka wczasowego przy ul. [...] do baru i zaborze w celu przywłaszczenia znajdujących się tam rzeczy ruchomych o łącznej wartości 1.000 zł na szkodę R. M. (k. 12), nie miał również zastosowania w sprawie niniejszej przepis art. 4 ust. 1 przywołanej już ustawy nowelizującej z dnia 30 sierpnia 2013 r. (dalej zwana: z.u.p.n.). Zgodnie z brzmieniem tego przepisu art. 4 ust. 1 do postępowań w sprawach nieletnich wszczętych i niezakończonych przed dniem wejścia w życie tej ustawy (tj. do 2 stycznia 2014 roku), z wyłączeniem postępowań wykonawczych, należało zastosować przepisy dotychczasowe. Takie brzmienie przepisu art. 4 ust. 1 spowodowało, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego zarysowały się dwa poglądy prawne, co do jego wykładni. Zgodnie z pierwszym z nich, art. 4 ust. 1 odnosi się wyłącznie do przepisów procesowych znowelizowanej ustawy z dnia 26 października 1982 r., a zatem wywołuje skutki prawne tylko w odniesieniu do zawartych w niej norm prawnych o takim charakterze. Natomiast według drugiego poglądu przepis ten ma charakter mieszany i obejmuje swoim zakresem zarówno przepisy procesowe, jak i materialne, zawarte w znowelizowanej ustawie z dnia 26 października 1982 r., w tym również art. 13 tej ustawy. Te rozbieżności rozstrzygnęła uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 23 marca 2023 r., I KZP 16/22 stwierdzając, że: „Zawarte w art. 4 ust. 1 in fine ustawy z dnia 30 sierpnia 2013 r. o zmianie ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2013 r., poz. 1165) sformułowanie „stosuje się przepisy dotychczasowe” odnosi się zarówno do przepisów o charakterze procesowym, jak i materialnym”. W uzasadnieniu tej uchwały Sąd Najwyższy wprost stwierdził, że: „Utrata mocy art. 13 ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich z dniem 2 stycznia 2014 r., w połączeniu z zakresem przepisu

art. 4 ust. 1 z.u.p.n. (jako przepisu przejściowego), nie stoi zatem na przeszkodzie zastosowaniu uchylonego art. 13 u.p.n. wobec nieletniego, który czyn popełnił przed dniem 2 stycznia 2014 r., i co do którego postępowanie zostało w tym czasie wszczęte, lecz nie zostało zakończone. Powyższe oznacza jedynie częściową derogację art. 13 u.p.n. i odnosi się do czynów popełnionych po wejściu w życie ustawy zmieniającej lub popełnionych do dnia 2 stycznia 2014 r., o ile w tym czasie przeciwko nieletniemu nie zostało wszczęte i niezakończone postępowanie”.

W konsekwencji powyższych rozważań uznać zatem należy, że skoro czyn zarzucony i przypisany oskarżonemu został przez niego popełniony w nocy z 12 na 13 sierpnia 2017 r. (a więc po 2 stycznia 2014 r.) to wraz z uchyleniem art. 13 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich, przy braku istnienia przesłanek określonych w art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 30 sierpnia 2013 r. o zmianie ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich oraz niektórych innych ustaw, w stanie prawnym obowiązującym w czasie orzekania przez Sąd Rejonowy, nie było podstawy prawnej do pociągnięcia do odpowiedzialności i karania według reguł wynikających z kodeksu karnego osoby dorosłej za czyny karalne popełnione przez taką osobę w okresie nieletniości, o ile nie wyczerpują one znamion przestępstw wymienionych w art. 10 § 2 k.k. (por. także P. Górecki, V. Konarska-Wrzošek - Postępowanie w sprawach nieletnich. Komentarz, teza 7 do art. 18, Warszawa 2019). Takiej podstawy nie dawała wszak, jak już wykazano wyżej, regulacja zawarta w art. 18 § 1 pkt 2 ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich, która określała co prawda właściwość sądu w takiej kategorii spraw, jednak pozbawiona normy materialnoprawnej, de facto stała się normą „pustą”. Trafnie to dostrzegł Sąd Najwyższego w wyroku z dnia 9 stycznia 2020 r., sygn. II KK 384/18, Lex nr 3075897.

Wobec takich zaszłości orzekając w dniu 27 lutego 2020 r. o odpowiedzialności karnej D. G. za popełniony przez niego jako nieletniego (po ukończeniu lat 13, a przed ukończeniem 17 lat życia) występki z art. 279 § 1 k.k., niebędący czynem enumeratywnie wymienionym w art. 10 § 2 k.k., Sąd Rejonowy w Szczecinku winien był postępowanie to umorzyć wobec stwierdzenia zaistnienia negatywnej przesłanki procesowej przewidzianej w art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k. w postaci ustalenia, że ustawa stanowi, iż sprawca nie popełnia przestępstwa, ewentualnie winien był w oparciu o przepis art. 5 u.p.n. skierować sprawę do właściwego sądu rodzinnego celem

rozważenia zasadności zastosowania środków prawnych przewidzianych w ustawie o postępowaniu w sprawach nieletnich (w dacie orzekania oskarżony ukończył 19 lat, a nie ukończył 21 roku życia, co już obecnie nastąpiło).

Z tych to względów należało uwzględnić kasację, uchylić zaskarżony nią wyrok i umorzyć postępowanie wobec D. G.

Orzeczenie o kosztach uzasadnia treść art. 632 pkt 2 k.p.k.